

МОМЧИЛО ДИКЛИЋ
Институт за европске студије
Београд

УДК 94(497.1):316.346(497.11+497.13)

Оригиналан научни рад

Примљен: 14.05.2015

Одобен: 12.06.2015

НЕСТАЈАЊЕ СРПСКОГ НАРОДА СА ТЕРИТОРИЈЕ АВНОЈЕВСКЕ ХРВАТСКЕ

Сажетак: Аутор даје приказ политичких односа Срба и Хрвата након разбијања СФРЈ и ратног сукоба 1991-1995. године. Даје историјски пресек српско-хрватских односа од 19. века, преко југословенског периода из 20. века (монархистичког и социјалистичког) до предратних и ратних дешавања. Екстезивно користећи доступне статистичке податке из 19. и 20. века о демографском уделу Срба на просторима авнојевске Хрватске, као и ставове важнијих хрватских политичких и научних првака о „српском питању“, у раду се уочава јасне тенденција демографског смањивања српске популације на просторима Хрватске. Изнето је аргументовано објашњење о њеним узроцима, као и о континуираном деловању у том правцу, да би се управо у складу са овом „историјским константом“ а узимајући у обзир савремене, послератне правно-политичке и економске околности и тешкоће, утврдиле савремене тенденције у српско-хрватским односима.

Кључне речи: српско-хрватски односи, рат, демографија, Југославија

Увод

Хрватска је ушла у Европску унију а положај Срба се није поправио, штавише, може се тврдити да се и погоршао. Моћна десница на хрватској политичкој позорници врши страховит притисак и насрће на српски национални идентитет. Покушава да се у потпуности забрани употреба српског националног писма ћирилице, упркос постојећој законској регулацији. Двадесет година после завршетка рата Србе и даље убеђују да су Срби и Хрвати један политички народ и то долази од челне личност хрватске државе. Легализација теорија о једном политичком народу, др Анте Старчевића, је отворена најавом потпуне елиминације српске националне компоненте. Упркос уласка у Европску унију нема на виду ни стварног српског повратка, ни реализације преузетих обавеза од стране хрватске државе према српском народу пред институцијама међународне заједнице.

Хрватско-српски односи нам увелико и данас одређују судбину. Као што је претходно наведено, двадесет година после завршетка рата Хрватска није реализовала према Србима ни једну међународно преузету обавезу. Формално можда али стварно не. За српски народ се ствари одвијају неповољно, са несагледивим последицама, на свим пољима што је мерљива чињеница. На путу је потпуни нестанак Срба из западних региона Балканског полуострва, као и брисање трагова њиховог постојања на тим просторима.

Како код нас није одржана адекватна интердисциплинарна научна расправа о распаду СФРЈ намећу нам се туђи „научни судови“ о прошлим временима. Сличне расправе су одржане у Сарајеву, Загребу и другдје. Колико судови са тих расправа могу бити валидни у научном смислу одговорила су двојица великих хрватских интелектуалаца. То су Владо Готовац и познати хрватски историчар и академик др Душан Биланцић, којима се не може оспорити висок степен „хрватства“, но упркос, истакли су, да хрватска повијест прошле догађаје, тренутно, није у стању објективно вредновати. Владо Готовац је истакао: „Заказали смо на отвореном и посве знанственом сусрету са повијесном истином“, затим закључује: „Хрвати су на тај начин стекли потребу за кривотворењем, које обухваћа готово све што чинимо. И то је наша велика невоља и она ће дуго трајати. У овом тренутку немамо ни политичке ни друге храбрости да с тим прекинемо“ (Готовац, 2000: 21). Шест година касније познати историчар наводи: „Гужна је чињеница да од смјене власти 1990. године до данас није обављено темељно истраживање недавне прошлости. Знанствене институције су пасивне, јер су запослени у њима су политички подјелењени.“ (Биланцић, 2006: 615). Затим пет година касније, између осталог, наводи: „У протеклих петнаест година, након смјене власти 1990. године, масовна повијесна свијест, па и историјографија, до те мјере су се раздвојиле и сукобиле да су нормалне расправе готово немогуће.“ (Биланцић, 2006: 685).

Код нас се, због политике, није успело или није хтело борити за објективније вредновање прошлих догађања на овим просторима. Наше политичке елите, из потребе доласка или опстанка на власти, прихватиле су или прихватају тврдње, које историјски нису тачне а које оптужују делове или цео српски народ, што има или ће тек имати несагледиве последице. Упркос тешким временима, морамо се агресивније, преко науке, упустити у борбу за објективнији суд о прошлим догађањима. Тако су нека наша, пре свега политичка тумачења о прошлим догађањима у супротности са аргументима односно мерљивим чињеницама.

Није прихватљива тврдња или оптужба да је Србија извела агресију на Хрватску у циљу намере стварања Велике Србије. Није било никаквог програма 1990-1991. године код српског народа авнојевске Хрватске за стварањем Велике Србије. Срби из Хрватске су били за равноправну републику Хрватску у Југославији. Приликом уласка у социјалистичку Југославију, говорено им је да су републичке границе формалне. Као конститутивни народ Хрватске мислило се да имају иста права. Кад су се Хрвати почели већински изјашњавати за излазак из Југославије, што је трајало и пре тих догађања деценијама, Срби су хтели да остану у Југославији. Међутим, међународна заједница, њене инсти-

туције и представници у име тих тела имали су непринципијелну политику па су наступали са различитим аршинима. На пример, појединци и тела међународне заједнице заузели су став да Срби, Хрвати муслимани и неки други, не могу више заједно живети у истој држави, што је оправдавало потребу рушења Југославије. Кад је придобијена међународна јавност за рушења Југославије, недуго након тога измењен је приступ, па је одлучено да Срби, Хрвати и муслиманско становништво у Босни и Херцеговини могу и морају живети заједно. Границе република које су својевремено третиране као административне проглашене су државним, али се и од тога одустало кад је била у питању Србија. Хрватске политичке опције су априори знале исход, и сходно томе правиле планове за умањења или уништавање моћи српске копонете у Хрватској. Тако је 1991. године у Хрватској извршена статистичка подвала, пописом становништва, над бројем Срба у Хрватској. Такав однос према Србима је условио немогућност заједничког суживота. Срби нису могли прихватити ХДЗ Хрватску, која је настала „демократским“ променама, у којој долази до рехабилитације усташлука, рушења антифашистичких споменика, повратка ратних злочинаца из другог светског рата. Сви скупови Хрватске демократске заједнице завршавају са песамама о Анти Павелићу, Јури Францетићу, Ранку Бобану, Максу Лубурићу и осталима, што је све код Срба страховито пробудило синдром прошлости из периода НДХ 1941-1945. године. Планирано, нетолерантан приступ према српском народу, доводи до укидања српске конститутивности што је био непосредан повод за почетак сукоба.

Не може се прихватити тврдња да је ЈНА била великосрпска и агресорска, и то у моменту кад све друге војне групације нису биле легитимне. Том тезом или боље речено нападом на легитимну армију се бране, а заправо штите, акције и злочини разних војних постројби, пре свега хрватских али и осталих које нису биле легитимне. Неприхватљива су хрватска објашњења о „Бљеску“ и „Олуји“. Ту се ипак радило о нападу на заштићене зоне Уједињених нација, с плановима потпуног етничког чишћења српског народа, што потврђује све више извора који излазе скоро свакодневно на видело.

Такођер је неприхватљиво оптуживање Србије за геноцид, јер је она једина остала мултиетничко друштво. Ове оптужбе долазе од стране оних који су стварно починили геноцид над Србима. Треба им да добију на времену односно да време учини своје, па да се легализује постојеће стање. Сходно таквим теоријама долази до нових објашњења о томе који је народ био на страни фашизма а који на страни антифашизма, упркос добро познатим чињеницама. Покушава се негирати велика и водећа српска улога у борби против фашизма и нацизма и њихових „инсталираних“ режима на Балканском полуострву. Сви други народи некадашње Југославије, осим српског, били су великом већином на страни нацизма и сила Осовине. Иде се и даље, па неки покушавају увелико смањити улогу СССР у сламању Хитлерове државе. Неки су на то питање дали једноставан одговор, зар би било искрцавања западних савезника да руска војска претходно није сломила преко 150 немачких дивизија.

Не можемо из политичких разлога прихватити неистину да је Слободан Милошевић и „његов“ режим створио проблем Косова и Метохије. Добро је

знано, да је на Косову и Метохији долазило до побуна и за Јосипа Броза. Кулминација демонстрација дешава се 1981. године, после Титове смрти а петнаест година после смене Александра Ранковића и тзв. „великосрпске опасности“, што је све инструкурано од стране спољног фактора. Нагло је појачано насиље над српским народом Косова и Метохије од стране Албанаца, а органи савезне државе их „нису могли заштитити“, што је изазвало велико незадовољство српског народа по читавој Југославији. До почетка косовске кризе Слободан Милошевић је био анониман политичар на нивоу Југославије. Но оно што се може поуздано тврдити, а чиме се често политички манипулише, је чињеница да Слободан Милошевић није створио проблем Косова и Метохије. То је постајало давно пре њега, а његовом појавом већ имало дугу историју. Заправо истина је обрнута, проблеми са Косовом и Метохијом учинили су Слободана Милошевића познатим политичарем.

Срби у 19. и првој половини 20. века

Пре анализе о наведеној тематици, навешћу неколико историјских података. Наводим податке једног од првих и најбољих слависта Павла Јосифа Шафарика. Он је четрдесетих година XIX века у свом чувеном делу *Словенски народопис*, дао преглед свих словенских народа. Утврдио је, да их има око 80 милиона, од чега: 5294000 Срба, 801000 Хрвата и 1153000 Винда (Словенаца). Хрвати су, по њему, сви католици, а Срби: 2590000 православци, 1864000 католици и 550000 муслимани. Срба је било: у Аустрији 2590000, Србији 950000, Црној Гори 160000, Русији 100000 и Турској 1490000 (Шафарик, 1993: 29-31). Према наведеним Шафариковим подацима, професори Пипин и Спасевич (први Рус, а други Пољак), дали су детаљнији просторни размештај Срба. (А. Н. Пупин, 1993: 29-31).

Војводина и Банат	532000
Славонија и Славонска војна граница	738000
Хрватска и Хрватска војна граница	629000
Јужна Крањска	40000
Истра и Мађарско приморје	254000
Далмација	391000
Укупно у Аустрији	2584000

Из наведеног приказа видимо, да су сви Словени у Далмацији и Истри и претежни део Словена у Славонији рачунати као Срби. У Босни и осталим деловима тадашње Турске, Шафарик и његови следбеници нису нашли Хрвате. Међутим, постоје и други пописи али ја ћу издвојити Брахељија, бечког професора статистике, са подацима о Хрватима и Србима у Аустрији из средине 19. века (Braheli, 1861: 58):

- ХРВАТИ:

Словено-Хрвата у цивилној и војној Хрватској	625028
Србо-Хрвата у Хрватској војној граници	480494
Србо-Хрвата у Истри и Кварнеру	88343
Србо-Хрвата у Крањској	17583
У Мађарској	71962
У Војводини	2860
У Аустрији	6460
У Моравској	720
У војсци	36000
Свега	1329850

- СРБИ:

У Далмацији	378676
У Војводини	384046
У Славонији	222062
У Војној граници	310964
У Мађарској(ван Војводине)	62000
У Истри	44000
У војсци(у целој Аустрији)	25000
Свега	1427000

Срба је, као што се види, било више него Хрвата. „Чистих“ Хрвата што-више и нема. У Далмацији их, по Брахелију, уопште нема. То је још једна потврда свеже кроатизације католика српско-хрватског језика. И врло познати аустријски статистичар, Ј. Хоин, не налази средином XIX века (1846. године) Хрвате у Далмацији и Истри. Има их у већем броју у Хрватској (кајкавско подручје) и Војној граници (Hain, 1990: 96). „Занимљива је и врло важна чињеница да (још) средином XIX века бројни, угледни страни путописци, водећи државни статистичари (аустријски и мађарски) и научници Хрвате не налазе уопште или их налазе у врло малом броју у Босни и Херцеговини, Далмацији, Славонији, па и у Истри. Подручје Хрвата лоцира се уз словеначку границу, од Горског котара, преко Загреба, до мађарске границе (углавном кајкавско подручје). Припадника римокатоличке вероисповести има, али нема Хрвата. Римокатолике тих подручја углавном су сматрали Србима“ (Илић, 1993: 31).

Према попису становништва из 1840. године било је у Хрватској и Славонији 31, 41% Срба у укупној структури становништва. Ево што је о томе констатовао познати демограф Јован Илић: „Види се да аутентична Хрватска

јесте подручје кајкавског и чакавског (у Хрватском приморју) дијалекта. Знатно проширење Хрватске било је 1881. године, а затим 1939, 1941, и 1945. године“ (Илић, 1993: 31). Од када је Фердинанд II издао 1630. године Крајишницима диплому, којом је крајинско подручје постало засебна царева територија. Од тада па до 1881. године Крајина је била под директном управом Беча.

Вредно је истакнути и следећи податак: „Године 1893 било је по рачуну „Обзора“ преко 8000000 Срба“ (Обзор, 2004: 134). Ова констатација је посебно вредна пажње јер је реч је о листу који је био изразито антисрпске оријентације. Посебно је интересантно за анализу, велико повећање хрватског становништва од 1880. до 1910. године. Поред присвајања Шокаца (Срба-католика) у том периоду дошло је до великог покатоличавања православног становништва, па се може констатовати да је то повећање последица механичког а не природног прираштаја Хрвата. Према мађарском попису из 1840. године било је 297747 Шокаца (Псуњски, 2004: 134). Затим се наводи и следеће: „Хрватска статистика за 1910. годину признаје додуше на страни 12 да су Шокци и Хрвати до недавно разликовали, али их коначно и мимо њиховог питања, због тога што су припадници католичке вере сврстали у ред 'аутохтоних' Хрвата. Писцу је међутим познато властитим посматрањем на лицу места, а о томе се до неколико година уназад могао уверити ко је хтео, да су Шокци сиромашне хрватске досељенике обично на крајевима њихових села стављали под посебан појам, називајући их Хрватима, као да говоре о трећем лицу“ (Псуњски, 2004: 134). У овом периоду говори се и о бјелој куги код католика, сходно томе се наводи: „Ово је било потребно да се зна, како би се објаснило, одакле онај хрватски прираст у размаку од 1880. до 1910. године кад нам је познато за толико опадање наталитета и борбу против 'бјеле куге' у хрватском народу. За ово треба тражити објашњење у чињеници, да ове три деценије спадају у она доба историје Срба под Аустроугарском, када су на хрватском жртвенику приношени римској цркви. Ето, отуда је онај прираст хрватског становништва у размаку од 1880 до 1910. У том прирасту налазе се и они Срби, који су из ко зна којих разлога спашавања живота или животне егзистенције, са неописивим гневом у души и сузама у очима морали напуштати веру својих отаца и прилазити вери, са којом су се тек њихови даљњи потомци могли измирити. То је било златно доба хрватске статистике. Што се међутим та надувена статистика не може похвалити ни четвртином овога прираста за раздобље 1910-1940, не лежи кривица до Београда, јер он у те крајеве није слао Београђане да врше попис, него је то резултат времена, кад српски народ у овим крајевима присилним покатоличавањем није био материјал за 'прираст хрватског пучанства“ (Псуњски, 2004: 136). Аутор наводи да велико повећање хрватског становништва од 1880. до 1910. године није последица природног прираштаја него да је то последица механичког прираштаја, што је рађено разним методама. Аутор даље истиче да се у периоду од 1910 до 1940 године, такође у периоду од 30 година, број хрватског становништва повећао само за једну четвртину од повећања у претходном периоду. Ово се објашњава тиме да у том периоду Срби нису били покатоличавани.

Планови за елиминацију српског народа

Хрватски политичари који су били екстремни, као што је био Еуген Кватерник и др Анте Старчевић основали су у 19. веку Странку права. Многи сматрају ову двојицу утемељивачима антисрпске и геноцидне политике, премда је у историји таквих примера било и пре њих. Кватерник је 1869. године писао да се треба ослободити Срба тог „накота“ православне вере. Опште је познато да су за Анту Старчевића („оца домовине“) Срби били „служажанска пасмина“ зрела за секиру. Како је Старчевић третирао Србе најбоље је видљиво из образложења једног истакнутог Хрвата, др Анте Радића, који је уз брата Стјепана основао Хрватску народну сељачку странку. Он је између осталог истакао: „Старчевић је грдио и мрзио Србе. О њима је написао више чланака и посебну књижицу. Он дапаче није ни признао да има Срба. За Србе у Хрватској је писао цигани, цинцари, власи и бог зна што, који су с турског колца утекли к нама; они су „Влашки накот зрио за сикиру“, они су „смет“, они су „србеж“ на тиелу хрватског народа; још много тога што је старчевићанска младеж добро памтила и тиме политику водила, не само она, него и старији људи“ (Дом, 2014). Настављач овакве политике је свакако био усташки покрет са Антом Павелићем на челу. Он је 1932. године објавио „Устав Хрватске револуционарне организације“ по коме је усташко организовање конституисано у Хрватску револуционарну организацију. Програм те организације је објављен као „Начела усташког покрета“ у 17 тачака. Начела је објавио поглавник 1. јула 1933. године у Главном усташком стану. Полазило се од самосталне државе Хрватске на целом њеном историјском и народном подручју, под којим су подразумевали Босну и Херцеговину и неке друге територије. Стајали су на становишту тзв. Великохрватске концепције. У тачки 10 „Начела“ је стајало: „Тачка 10. Хрватски народ има своје врховничко право (суверенитет) по коме он једини има владати и управљати својом државом и народним пословима. „ У тачки 11 се наводи: „У хрватским државним и народним пословима у самосталној и независној држави Хрватској не смије одлучивати нико тко није по корјенима и по крви члан хрватског народа. Исто тако о судбини хрватске државе не смије одлучивати ни један страни народ ни држава“ (Усташка начела, 1943). Интересантно је да се о елиминацији српског народа са ових простора размишљало и у левичарским структурама. Познат је протест познатог хрватског комунисте Ђуре Цвијића, због става да само Срби немају право на самоопредељење. Он се побунио против таквог односа, обраћајући се 1932. године писмом секретару КПЈ Милану Горкићу (право име Иван Чижински), тврдећи, да у Партији узима све више маха концепт франковаца и усташа, о великој Хрватској до Дрине и Земуна, а појављују се и предлози о исељавању Срба из Хрватске (по принципу Грка из Мале Азије) као решења хрватског питања. Он је упозорио секретара Милана Горкића да Срби у Хрватској насељавају комплетно подручје „од Глине до Гламоча и од Прњавора до Плашког“, те да би зато: „српском подручју које се комплетно налази у средини хрватског националног територија требало признати право самоопредељења“ (АЈ, К1, 132/208: 107).

Католичка црква, као што је добро познато, била је највећи противник стварања Југославије а Ватикан одувек заинтересован за елиминацију православне вере. Какву је намеру имала Католичка црква између два светска рата најбоље је видљиво из записа Загребачког надбискупа Алојзија Степинаца, који је 1934. године посетио Војводину и Београд те поводом тога забележио и следеће: „Да је већа слобода и довољно радника Србија би за двадесет година била католичка“ (Степинац, 1934: 37). Непосредно пред Други светски рат он потврђује своју мисао и намере католичке цркве према православним Србима, те записује у свом Дневнику и следеће: „Најидеалније би било да се Срби врате вјери својих отаца тј. да пригну главу пред намјесником Кривополским Св. Оцем“ (Степинац, 1940: 76). Једно је сигурно, чињеница, да те намере нису његови планови, већ иза тих планова свакако стоји Ватикан а он их је дисциплиновано извршавао.

У програм елиминације српског народа из наведених регија, уклапала се и констатација из периода Бановине Хрватске: „Непосредно пред Други светски рат било је у Бановини Хрватској, према анкети бановинских власти, око милион сувишних становника. Нарочито је била велика пренасељеност у Лици, Банији, Кордуну и Далмацији. Тако је у срезу(котару) Грачац било 11980 сувишних становника, Доњи Лапац 4659, Оточац 11453, Удбина 3433, Војинић 14020, Слуњ 10234, Глина 17046, Костајница 10063 и други“ (Радека, 1975: 47). Свакако да се подразумева, да се овде ради, првенствено о српском становништву.

Првим пописом становништва, у новој и први пут створеној јужнословенској држави, Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца 1921. године нестало је у потпуности пописне категорије Срба-католика, премда се њиховим докидањем, као што је видљиво, кренуло и раније. Ишло се по формули католик=Хрват, односно да сво католичко становништво припада хрватској нацији. Тако су постепено у Далмацији и осталим регијама нестали Срби-католици. Да је то тако, говоре и чињенице да су многи покатоличени, све до формирања НДХ 1941. године, још увек славили крсне славе што им је био остатак из бивше (православне) вере. Докидањем наведене пописне категорије је смањен број Срба на овим просторима. Но упркос тога у Далмацији је 1931. године било у срезовима Бенковцу, Книну и Шибенику 74002 или 39, 3% Срба. У Лици, Горском котару, у срезовима Брињу, Доњем Лапцу, Госпићу, Грачацу, Кореници, Огулину, Оточацу, Перушићу, Удбини, Врбовском 121843 или 51% Срба. На Банији и Кордуну, у срезовима Двору, Глини, Костајници, Петрињи, Слуњу, Војинићу и Вргинмосту је било 173553 или 66, 1% Срба. У Било-Гори, Мославини, Славонији и Западном Срему у срезовима Бјеловару, Броду, Дарувару, Доњем Михолцу, Ђакову, Гарешници, Грубишином Пољу, Копривници, Нашицама, Новој Градишки, Новској, Осијеку, Пакрацу, Пожеги, Слатини, Винковцима, Вировитици и Вуковару је било 209178 или 24, 1% Срба. У Барањи, у срезовима Батини и Дарди је било 11314 или 21, 4% Срба (Илић, 1993: 167).

Према процени немачких окупационих власти, у НДХ је 14. јуна 1941. године било: Хрвата 50, 8%, Срба 30, 6%, Муслимана 11, 9%, Осталих 6, 7%

(Скоко, 1991: 23). Наводим и следећи цитат: „Ми из статистике од 1931. године међутим знамо да је на територији доцније 'Независне државе Хрватске' живело преко 2500000 Срба, а најзад нам је познато, да су Хрвати затекли на данашњој својој територији [НДХ] преко 3000000 Срба“ (Псуњски, 2004: 138). Поставља се питање, да ли је у Независној Држави Хрватској, створеној 10. априла 1941. године, (у чијем је саставу била Босна и Херцеговина, као и неке друге територије) било преко 50% Хрвата, с обзиром да су њени статистички подаци углавном непоуздани?

Страдање под социјалистичком влашћу

Током 1943. године, међу Србима западних крајева, превладавају снаге које се залажу за републички облик владавине и федеративно државно уређење. Оне су биле под руководством КПЈ и њених програмских тежњи. Међутим, у њихову окриљу се крајем 1943. године, а нарочито током 1944. године, изражено, постављало питање положаја Срба у завноховској Хрватској. У вези с тим, јавиле су се двије опције: решење српског питања давањем аутономије Србима и стварањем „Српског клуба вјећника ЗАВНОХ“, као парламентарне фракције у републици Хрватској (Бркић, АХ: 1945). Одлучено је, да се иде на стварање „Српског клуба већника ЗАВНОХ-а“, док су предлагачи српске аутономије у Хрватској, група комуниста интелектуалаца(чији је предлог радио Моша Пијаде) елиминисани процесом у Горњем Будачком маја 1944. године. Питање уставног положаја Срба из Хрватске, јавило се и 1945. године, нарочито приликом расправе о новом уставном уређењу земље и Хрватске. Оно се јављало у истим идејама и касније и изразило дубоке политичке супротности у српско-хрватским односима.

Сходно прокламованом опредељењу, двадесетог и тридесетог септембра 1945. године, одржан је Први конгрес Срба у Хрватској на којем је присуствовало више од 30. 000 делегата, представника Срба из Далмације, Лике, Горског котара, Кордуна, Баније и Славоније. Конгрес је изабрао, како је истицано, свенародно-политичко тело Срба у Хрватској, тј. Главни одбор Срба из Хрватске. На крају је усвојена и Резолуција (АН, Вјесник: 1945). За Главни одбор је навођено да је то политичко руководство Срба у Хрватској, које ће се старати за политички, културни, економски и социјални напредак Срба у Хрватској. Истицано је, да ће управо он бити инцијатор читавог развоја и рада. У складу са овом концепцијом, основано је више српских културних институција, које су требале водити бригу о српском националном интересу. Међутим, одмах по ослобођењу, рад посебних политичких и културних институција српског народа из Хрватске се потискује и постепено затире њихов рад. С временом оне нестају и то без јавне расправе.

О посебној српској националној компоненти није вођено рачуна кроз заједничке институције, тако да је изучавање историје и културе српског народа у Хрватској било у потпуности запуштено. Историја и култура српског народа из Хрватске није проучавана ни у Србији јер су политичке границе за то биле

препрека, што је био апсурд. Потиснута је била употреба ћириличног писма што је даље значило одвајање Срба од историјског наслеђа свог народа, иако га се сам народ није никад одрекао нити кога овластио да то учини у његово име. Укинути су сви листови и часописи на ћирилици, осим верских. Из највећег дела српских крајева, шездесетих година била је у потпуности потиснута из употребе српска застава. Уставом СР Хрватске 1974. године избачена је из језика српска компонента и почиње да им се намеће туђи језик. И после 1950. године, такође, настављено је са рушењем културноисторијских споменика српског народа, што, истовремено, није рађено са верским културноисторијским споменицима хрватског народа. Српски народ је великим делом, око 80% остао верски неупућен, тако да су у највећем делу покидане споне са Српском православном црквом, институцијом која је наследила најзначајније културно историјске споменике овог народа, и имала највише заслуге за очување његовог националног идентитета. И после национално спорне 1950. године (кад група српских министара даје оставку и напушта хрватску владу због запуштања српских крајева), српски крајеви се и даље запуштају у привредном смислу. Све републичке инвестиције иду у доминантно хрватске крајеве, што је дуго образлагано као потреба да се „придобију хрватске масе“. За привредни развој српских крајева председник Владе Хрватске је 1964. године рекао следеће: „Ствар се решава унутрашњом миграцијом и повећаним приходом становника услед већег друштвеног стандарда“ (Бакарић, 1983: 54). Заправо, креатори и челни људи политичког система су после 1945. године одлучили српско питање у Хрватској да „реше“ мигрирањем српског становништва. То су извели ефикасно, запуштајући српске крајеве, због чега је долазило до великог мигрирања Срба у јаче привредне центре, где су постизали веће животне стандарде. Тако су се на овај начин мењале српске енклаве, убрзано после 1950. године. Доласком у јаке хрватске центре, постају мањина, и за њих почиње снажан процес асимилације. У хрватским срединама, доживљавају велику образовну трансформацију. Она је била без српских националних компоненти и ту се кида њихова спона са српским, односно националним. Постали су највише територијално раширени у национално мешовитим срединама. У далеко већем обиму него Хрвати и остале националности, доживљавају Југославију истински као трајну домовину у којој могу да се ситуирају у било ком крају. Исељавање је условило пад становника у српским насељима, као што је већ истакнуто а како наводи Јаков Гело, да је у 409 српских насеља било мање становника 1981. него 1948. године.

Посебан удар за српско национално биће, поред исељавања и чишћења одређених српских области, било је њихово етничко разбијање разним административним поделама и прекрајањима. Овај метод је имао више етапа и одвијао се у више фаза. На пример, колонизацијом је ослабљена спона између Лике и Горског Котара. Планским исељавањем општине Слуњ, градњом тзв. Полигона, исељено је до 1000 српских породица. Овим је ослабљена спона или коридор који с једне стране повезује Кордун и Банију с Ликом, Далмацијом и Горским Котаром.

Све претходно наведено је условило велико економско заостајање. Последница неразвијености је, поред одређеног историјског наслеђа и великог ратног разарања, изнад свега и као што је већ истакнуто, великог економског запуштања ових крајева после 1945. године. Нисам успео да прикупим прецизне податке за обрачун националног дохотка за првих пет година непосредно по завршетку рата, да се види како би изгледали по националној линији. Међутим, износим податак из каснијег времена - наводим обрачун народног дохотка (*per-capita*) по националностима за 1981. годину, што је израчунао академик Коста Михајловић (Михајловић, 1991: 185). Просечни народни доходак по становнику Хрватске наведене године, износио је 114660 динара или 28,2% изнад југословенског просека. Доходак Хрвата у Хрватској био је 114461 динар по становнику, што је било равно републичком просеку. Доходак Срба у Хрватској износио је 98906 динара по становнику или 13,7% испод просека за Хрватску и просека за Хрвате у Хрватској. По овом обрачуну, Срби Хрватске су имали 1981. године најнижи (*per capita*) доходак међу свим националностима у Хрватској. Ови подаци су последица односа власти СР Хрватске власти према српским крајевима.

Одласцима у веће градске центре, почиње католичење и хрватизација српског народа, што је видљиво и из следећих навода: „Да асимилациони процес постоји показују ови подаци који се односе на авнојску Хрватску. Хрватице су се удавале за Хрвате у 92,1% случајева 1953. године, 89,9% 1963. године и 90,9% 1987. године. Назначених година удавале су се за Србе у износу 4,4%, 7%, и 4,1%. Српкиње су се истих година удавале за Србе у износу од 84,3%, 75% и 67,7% а за Хрвате у износу наведених година 13,3%, 21,7% и 26,6%“ (Штерц, 1987: 1). У социјалистичком периоду, захваљујући схватању, а пре свега, расељавању и одласку у хрватске центре, нагло је опао удео чисто српских бракова. Он је износио 2/3, а удео чисто хрватских бракова је износио 9/10. Из навода се види да је у социјалистичком периоду, нагло порастао удео удатих Српкиња за Хрвате, преко 1/4 и имао даљну тенденцију раста, док се удео удатих Хрватица задржао на ниском проценту 4-5%. Око 50% брачних заједница у Хрватској, где је један од чланова српске националности, био изложен брзој а неретко и насилној хрватизацији. Одређени притици на Србе у Хрватској су такође изазивали миграцијске процесе, који у периоду од 1945. до 1990. године нису престајали. Иселавања су појачавана после националних спорења, или разних шовинистичких испада према Србима. У том периоду је напустило Хрватску око 200000 Срба и иселило се у Србију. Кад год се на Србе вршио притисак, смишљеног терања, претходила је оптужба да „владају“, односно да су „привилеговани“.

Број Срба на територију авнојске Хрватске у другој половини 20. века

Једна од вишедеценијских дилема било је питање колики је био стварни број Срба на територију авнојске Хрватске. Интересантне су за разматрање

изјаве својевремено „најупућенијих“ Хрвата у политичком па и у научном смислу. Јосип Броз је у мају 1941. године тврдио да у Хрватској има око 30% Срба (Тито, 1941: 4). Др Владимир Бакарић, вишедеценијски први човек хрватске политике је после извршеног геноцида над српским народом у априлу 1945. године тврдио, да је у Хрватској било 24% Срба (Бакарић, 1945: 627). То су касније неки политички ауторитети у Хрватској образлагали да је то зато што је за време Другог светског рата, за КПХ био партијски везан и Срем, који је био априори „прикључен“ Хрватској. Службена статистика у послератном социјалистичком приоду исказивала је следеће податке.

Година	Хрвати	%	Срби	%	Југословени	%
1948	2975399	79,2	543798	14,5		
1953	3128661	79,5	588411	15,0		
1961	3340000	80,3	624958	15,0		
1971	3514000	79,4	626789	14,0		
1981	3454661	75,1	531502	11,5	376057	8,2
1991	3736356	78,1	581663	12,2		
2001	3997171	89,6	201633	4,5		

Видљиво је из наведене табеле да је према првом послератном попису из 1948. године на Србе у Хрватској отпадало 14% становништва. Међутим, како год да се рачунало, опет се математика не поклапа. Нису српски становници Срема, 1945. године могли чинити 10% становништва Хрватске, тако да се ту опет подаци нису подударали. Пар деценија касније познати хрватски комуниста, предратни правник, касније јавни тужиоц и функционер Хрватске, Јаков Блажевић је тврдио да Срба у Хрватској има око 700-800000. Исто или слично је тврдио др Стипе Шувар, познати социолог, министар просвете Хрватске, и председник Председништва ЦК СКЈ. Видљиво је да су се њихове тврдње битно разликовале од службено исказане статистике. Један од спорних проблема Срба са властима ХДЗ-а био је и попис становништва 1991. године. Да статистички подаци у Хрватској, нарочито 1991. године, нису били у реду, најпрезентније објашњава познати економиста др Слободан Комазец који је попис становништва у Хрватској 1991. године, назвао „велика статистичка подвала и статистички геноцид“. Он истиче следеће: „Политички и националистички кошмар омогућио је смишљене манипулације пописним материјалом, посебно у погледу националне структуре становништва“... „Дакле у укупном броју манипулације су готово немогуће, или изузетно опасне (уочљиве), али у структури по националној припадности не само могуће, већ и врло изражене“... „Велике промене између два последња пописа, налазе се у три категорије становништва: Хрвати, Срби а нарочито код категорије Југославени и остали. Уочљиво је да се изузетно повећава број Хрвата управо у годинама изразите националистичке еуфорије (1971. и 1991. г.), чак и веће у односу на укупан раст становништва републике 1981-1991 (Републички завод).

Видљива је велика нелогичност да се од 1981. до 1991. године, укупан број становника повећао за 159000 а Хрвата у истом временском периоду за 253000, око 100 хиљада више од укупног раста. Комазец даље наводи: „Разноврсни притисци по национално изјашњавање, „изопћују“ Југославене као национално неидентификоване категорије, притисак на становништво са таквом оријентацијом и осјећајем уродио је плодом да се ова врло значајна по бројности (трећа по броју иза Хрвата и Срба) категорија готово „истопила“... с обзиром на природни прираштај од свега 0,5 до 1,2 на хиљаду становника у Хрватској, што је најниже било у Југославији осим Војводине са 0,2 промила“. Комазец наводи да повећање броја Хрвата, пописом 1991. године за 253000, није могуће ни теоретски а камоли практично, затим констатује: „Наиме према изјави директора Републичког Завода за план и статистику Хрватске дате ХТВ, од укупног броја Југословена као Хрвати, у последњем попису, изјаснило се 80 посто, то је просто речено покушај таквог фалсификата... „Даље наводи: „Према материјалу који је доступан у Хрватској, на статистичком узорку довољно репрезентативном од неколико хиљада Југословена, потпуно је јасно да се од укупно 379000 Југословена на српско становништво односи 82 до 84 одсто. То дакако апсолутно износи 320000“... „Стога овај званични податак од 580000 Срба, којим се оперише у јавности, чиста је политичко-статистичка конструкција. То је велика статистичка превара и статистички национализам, на жалост са одређеним статистичким последицама. Дакле изабран је арбитрарно број којим ће се у политици манипулисати, а који неће изазвати већу политичку позорност. Имајући у виду наведени природни прираштај становништва и званични податак из пописа 1981. године од 531000 (11,6%) данас [1991. г.] у Републици Хрватској живи уместо по политичком попису 580700 хиљада (12,2%), стварно око 940 до 945000 Срба, што у односу на укупан број становника од 4760000 чини 19,6%, сваки пети становник. То је стварни број Срба у Хрватској, све остало је статистичка обмана“ (Комазец, 2008: 235-243). Комазец такођер доказује да је истовремено дошло до „топљења“ и нестанка националних мањина.

Да са статистичким подацима о броју Срба није све у реду, постоје и други показатељи. Ако анализирамо изнете податке, од 19. и 20. августа 1990. године када је одржано изјашњавање за српску аутономију у Хрватској, опет се статистика не поклапа. Према исказаним подацима, за аутономију се изјаснило 567. 127 грађана (Ђурић, 2005: 16). Познато је, да велик део Срба, није имао могућности, пре свега у великим градовима Хрватске, или пак није хтео да се изјасни. Такође је познато, да се малолетници нису изјашњавали. И из ових података видљиво да се број Срба не поклапа са службено исказаним подацима објављеним после пописа становништва 1991. године у Хрватској.

Ако занемаримо и овај податак, не слаже се број броја Срба у Хрватској по попису из 2001. године са бројем српских избеглица из Хрватске у Србији, Републици Српској, Црној Гори и свету. Долази до значајних разлика у односу на укупан број Срба у Хрватској, изнет пописом 1991. године. Ево што је о томе навео историчар Миле Дакић, који се већ више деценија бави историјом, проблемима и положајем Срба на територију Хрватске, Славоније и Далмаци-

је: „Познато је да у структури Југословена има преко 80% Срба и да је удио српског народа уочи рата био изнад 900000, односно преко 20% од укупног становништва Хрватске, да у Хрватској недостаје око 700000 Срба. Бар последице последњег пописа свијету мора бити јасно што се десило“ (Дакић, 2002: 16).

Положај Срба у Хрватској крајем 20. и почетком 21. века

Одлуком Хрватског сабора 22. децембра 1990. године укинута је конститутивност српског народа. Садашњом дефиницијом у Уставу Републике Хрватске, донетом 25. априла 2001. године у тзв. „Извршним основама“, између осталог је наведено: „Република Хрватска установљује се као национална држава хрватског народа и држава припадника аутохтоних националних мањина: Срба, Чеха, Словака, Талијана, Маџара, Жидова, Њемаца, Аустријанаца, Украјинаца, Русина и других који су њени држављани, којим се јамчи равноправност с грађанима хрватске националности и остваривање националних права у складу са демократским нормама ОУН и земаља слободног свијета“. Као што је видљиво, по важећем Уставу Републике Хрватске, статус српског народа је дефинисан као национална мањина. На темељу члана 88. Устава Републике Хрватске, Хрватски сабор је 19. децембра 2002. године донео „Уставни Закон о правима националних мањина“ (Устав, 2001: 2).

У темељним одредбама се позива, поред државног устава, на начела Повеље Уједињених народа, Општу декларацију о правима човека, на документе ОЕБСА, који се односе на права човека, Конвенцију Савета Европе за заштиту права човека, темељних слобода, међународну конвенцију о укидању свих облика расне дискриминације, Конвенцију о спречавању и кажњавању злочина геноцида, Декларацију о укидању свих облика несношљивости и дискриминације на темељу вере и уверења. Заправо Уставним законом националних мањина, хрватска држава је детаљно, прописала право националних мањина, сходно најсавременијим документима међународних, европских и светских организација и удружења. Овим законом Хрватска држава се обавезује на поштовање и заштиту националних мањина и других темељних права и слобода човека и грађанина.

Навешћу само један члан из наведеног закона, који је нарочито карактеристичан, да би се могло пратити колико га хрватске власти проводе у дело: став 5. из члана 4. „Забрањено је подузимање мјера којим се мјења омјер међу становништвом на подручјима настањеним особама које припадају националним мањинама, а које су усмјерене на отежавање остваривања или ограничавања права и слобода прописано овим Уставним законом и посебним законима“ (Уставни закон, 2002). После заузимања Републике Српске Крајине у српска насеља плански је насељавано становништво хрватске националности које је за то добијало и економску стимулацију. Сходно томе, у тим центрима су изграђене и сад се граде католичке цркве, што говори о стварним намерама хрватских власти. Међутим, 2012. године дошло је до признања елиминације српског народа са територије авнојевске Хрватске од најмериторније институције

је у Хрватској, то јест од Католичке цркве, која је веома важан, ако и не најважнији политички фактор у Хрватској, што је већ историјска традиција. Тако је у годишњаку жупе Оточког деканата Госпићко-сењске жупаније за 2012. годину признато да је Српска православна црква у Хрватској имала или јој припадало 11, 1% грађана Хрватске а 2001. године 0, 9% или 40433 особе. Илустрације ради, исти лист, признаје, да је у истом периоду повећан број католика у Хрватској за 11%. (Врило, 2012: 34). Ово повећање католичког становништва није последица повећаног природног него механичког прираштаја, па између осталог и снажног покатоличавања о чему нико не даје податке.

Ако анализирамо реализацију Закона о националним мањинама, видљиво је да се Хрватска декларативно изјаснила за највише европске и светске стандарде, којима се гарантују права националним мањинама, што у овом случају значи и Србима. Намерно сам интерпретирао само део једног члана из наведеног закона, да би се лакше могла уочити разлика, између прописаног закона и проведене праксе. Саветник председника Хрватске Стјепана Месића, између осталог је истакао: „Хрватска је као што знате, до 2000. године водила политику усмјерену на давање формалних права припадницима националних мањина. Истина они су били на врло високој разини али без практичне примене“ (Таталовић, 2009: 62).

Однос према Србима је још увек нетолерантан а у неким сегментима у потпуности. Провођење Дејтонског споразума, Париског уговора о миру, Ердутског споразума, Билатералног споразума постигнутог између Владе СРЈ и Владе Хрватске о повратку избеглица не функционише. Под притиском међународне заједнице у Атини су се састали августа 1996. године представници Хрватске и СР Југославије, где је договорено и следеће: „Две стране изражавају спремност да се омогући безбедан повратак избеглица и враћање њихове имовине, односно давање правичне надокнаде, онима којима је имовина уништена“ (Целајлија, 2006: 65). Повратак српских избеглица, Хрватска константно опструира. Одмах после међудржавног договора, изражен је пример тога, било је доношење Закона о амнестији Срба СБО, којим се уместо опште амнестије, амнестирају само Срби који су у тој области раније живели (Архив, 72/1996). То је била тактика хрватских власти, да се избеглим Србима онемогући повратак, што је потврдио и хрватски председник др Фрањо Туђман на састанку Конгреса Хрвата на Брионима, кад је обраћајући се учесницима рекао: „Србима нема повратка“. Подсетићу да је „отац нације“ др Фрањо Туђман у свом политичком програму, а који је створен знатно раније са читавим тимом хрватских интелектуалаца а деломично изнетим у „Беспућу“, између осталог навео: „геноцид може бити користан јер доводи до хомогенизације нације“ (Целајлија, 2005: 57).

И сада у 21. веку траје изгон Срба из Хрватске. Познати социолог наводи да „тихи капиларни изгон Срба из Хрватске траје пуних 15 година из урбаних средина, највише из Загреба, гдје је била највећа агломерација Срба а затим из Сплита, Осјека, Карловца, Задра, Шибеника, Вировитице, Госпића, Пакраца, Дарувара и других градова“ (Ливада, 2006: 167). И познати хрватски интелек-

туалац др Никола Висковић истакао је да етничко чишћење Срба није почело операцијама „Бљесак“ и „Олуја“ 1995. године већ много раније (Ферал, 2005).

Свакако, овако велики егзодус исељавања једног народа, пљачкања и уништавања његове имовине, невиђен крајем 20. века у Европи, није могао бити изведен без сагласности великих сила. Тако је амерички високи функционер Стејт Департамента рекао: „Цијело време смо знали да је Туђман хтјео малу понизну и тиху српску мањину другог реда. Но ми смо га требали па смо затворили очи“ (Архив Удружења, 73/1996). Да је тако, потврђује и следећи податак: „Светски конгрес Хрвата оптужио је бившег председника САД-а Клинтона, да је пружио подршку и помоћ Анти Готовини у етничком чишћењу Срба“ (Целајлија, 2005: 56). Интересантан је и детаљ, из разговора са некадашњим министром спољних послова Немачке, Клаусом Кинкелом. Због дискриминације, чишћења Срба и сталне опструкције повратка избеглих Срба у Хрватску, Удружење Срба из Хрватске организовало је сатанак 16. маја 1996. године с наведеним министром у амбасади Немачке: „У току разговора са Кинкелом, председник „Удружења“ Вучинић је замолио министра за подршку Владе Немачке за бржи повратак избеглица у Хрватску, а Кинкел му је одговорио да то не зависи од Немачке већ од САД“ (Архив удружења, 73/1996).

Етнички и верски рат, са компонентама грађанског рата, био је ефикасан у смислу чишћења Хрватске од српског народа, који је на том простору аутохтон. Илустративан је следећи податак, у Хрватској је 1931. године било 40 срезова у којима је било најмање 10% православног становништва односно Срба. Исте године, било је у 13 срезова, односно 91 општина у којима су Срби чинили апсолутну већину. Као што је познато, 1941. године, због Другог светског рата није извршен попис становништва, па и не знамо колико је наведене године било Срба на територију авнојевске Хрватске. Такођер је познато да на истом територију, из политичких разлога, није извршен прецизан попис страдалих Срба, невиђеним геноцидом током Другог светског рата. Одмах по ослобођењу је настављено потискивање истине о српским жртвама, потпуно запостављање великих српских стратишта о мањим да се и не говори. Први концентрациони логор Госпић и Јадовно су били комплекс од 16 јама и бездани које су накнадно забетониране. Други и највећи концентрациони логор Јасеновац је такођер порушен. Избегнуто је вађење жртава из јама и разних бездани. Тако је избегнута могућност да се утврди тачан или приближан број жртава страдалих у концентрационим логорима Хрватске. Чињеница је, да би било тешко утврдити тачан број српских жртава страдалих од режима Независне државе Хрватске њиховим вађењем из разних јама и бездани, али би се свакако смањила могућност каснијих политичких манипулација бројем страдалих. Неоспорна је чињеница да је нови комунистички режим, односно његови челни људи, од почетка ишао на умањивање или чак на негацију хрватских злочина над српским народом. Управо због таквог приступа то јест уравниловке ратних злочина, у хрватском друштву до данас није извршен процес денацификације (деусташизације), односно развијање свести код већине Хрвата да је политика НДХ од 1941-1945. године била злочиначка. Ево како објашњава однос према геноциду извршеним над српским народом у НДХ, описује ака-

демик Василије Крестић, који између осталог наводи: „Никакве сумње нема да се о том питању могло писати само по једном шаблону, којим је кривица за геноцид почињен над Србима подељена на равне делове између починиоца и страдалника. Починиоци су ослобођени одговорности онолико колико су оптужени недужни страдалници. Том поделом кривице почињен је нови злочин. Хтели-не хтели, Срби су под комунистичком влашћу били принуђени да прихвате лажну симетрију о кривици, чиме су злочини прикривени а размере злочина умањене“ (Крестић, 2009: 7).

После ослобођења 1945. године долази до колонизације односно великог иселјавања Срба у Војводину а истовремено је легализована усташка колонизација. Према подацима познатог историчара др Николе Гаћеше ради се о 67000 колониста а како истиче подаци нису коначни (Гаћеша, 1984: 47). Легализација усташких колониста после ослобођења, велико српско страдање током Другог светског рата и њихово иселјавање колонизацијом, увелико је ослабило њихов етнички распоред у Хрватској. Као што је наведено, долази до планског запуштања српских регија у Хрватској што је изазвало њихов велики егзодус према развијеним индустријским центрима Хрватске. Тако је дошло до великог пражњења српских регија. Сходно наведеној политици, у социјалистичком периоду у Хрватској су укидане српске општине разним административним прекрајањима. Због тога су српска насеља у Хрватској дочекала распад Југославије ослабљена, а Срби као целина се нашли у веома неповољном територијалном распореду за опстанак. Такођер је илустративан и следећи податак да је „у целој Хрватској било 1981. године 1019 насеља са српском етничком већином... Њихова површина износи... 22% површине Хрватске“ (Илић, 1993: 10). У ових 1019 насеља живело је 1981. године 49% свих Срба из Хрватске. Исте 1981. године било је у Хрватској 123 насеља у којима су Срби и Југословени чинили релативну већину, па је њихова површина са површином 1019 српских насеља, износила 24,7% површине Хрватске (Илић, 1993: 10-11). Интересантно је да је после изгона Срба број општина у Хрватској значајно повећан, што видимо из следеће констатације: „Општине су у Хрватској уситњене и има их пет пута више него што их је било у бившој Социјалистичкој Републици Хрватској“ (Билтен, 2009: 7). Неке од тих општина данас имају око стотинак и то претежно старијих становника. Ниједна српска општина која је укинута после Другог светског рата у Хрватској, није била испод неколико хиљада становника. Десет година после рата, значи од 1995. године у Хрватску се „вратило“ око 120000 избеглица, од тога броја се пола вратило у Србију. Нису имали услове за опстанак, узели су хрватске документе, држављанство, да регулишу некретнину, односно да продају и тако делом реше основна егзистенцијална питања.

Премда суочене са необоривом и мерљивом аргументацијом, хрватске власти и даље истрајавају на окривљивању Срба да су се добровољно иселили, односно уништили своју имовину, како неки наводе „добровољни етносуицид“. Истину ће тешко бити „пригушити“ али историјски је познато да правду многи не дочекају.

На Филозофском факултету у Љубљани, Уршка Слапшак је одбранила докторску дисертацију под називом „Права Срба из Хрватске након 1991. године“. Поред узрока о иселљавању, статистичких подвала о кретању становништва у Хрватској, и она констатује, да је укидање конститутивности Србима, један од узрока почетка ратног стања (Слапшак, 2005). Да су хрватске намере другачије, од прокламованих докумената, усвојених закона и међународно потписаних обавеза, то најбоље потврђује пракса. Томе у одређеној мери доприносе и Срби, јер су принуђени да своју имовину продају у бесцење у борби за опстанак. Хрватска, уместо да је вратила српском народу станарска права, као и остале републике бивше СФРЈ, она на то не пристаје него је понудила „Програм стамбеног збрињавања“, што такођер доприноси елиминацији Срба. Ево једне меродавне констатације која говори о стварним намерама хрватских власти: „Пост-олујно искуство увјерљиво показује да хрватске власти, по сваку цијену, желе одржати етнички чистим подручје које су напустили Срби за вријеме „Бљеска“ и „Олује“. Ово је речено на сједници Хрватског хелсиншког одбора 26. априла 1999. године“ (Мирић, 2006: 182).

Закључак

Неоспорна је чињеница да су на овим просторима током двадесетог века страдали и остали народи, но несумњиво највише српски, нарочито онај део који се нашао под влашћу Независне државе Хрватске. Ова држава је 1941. године кренула у реализацију елиминације српског народа са територија који се нашао у њеном саставу, по формули „једну трећину побити, једну трећину покатоличити и једну трећину иселити“. Интересантна је чињеница, неовисно од државе и система, да је српско питање у Хрватској „решено“ крајем 20. века, приближно по наведеној формули.

Нестајање Срба са територија који су ушли у састав авнојевске Хрватске али и неких других, увелико је учињено уз помоћ Католичке цркве, то је рађено и у социјалистичком периоду, то се ради (довршава) и данас. Нико никада није имао ништа против „католицизма“, то су света хришћанска начела, али има против људи који користе Цркву у политичке сврхе, као што је подржавање нацизма у Другом светском рату или проглашавање злочинца „свецом“, што се дешава са Алојзијем Степинцом. Српски народ је запамтио разлику током Другог светског рата између католичких свештеника хрватске и словеначке националности. Католички свештеници словеначке националности који су се нашли на територију НДХ неретко су спашавали српски народ од усташа, због тога су појединци и кажњавани тако што су их пребацивали у неку другу парохију где није било православног становништва. Као што је већ, више пута истакнуто, и данас се у Хрватској спроводи тзв. индивидуално покатоличавање, односно покатоличавање под притиском. То се изводи тако да се врши притисак или шиканирање српске деце која не иду на католички веронаук. То је узимало толике размере да су српска деца постајала угрожена, долазе кући с добијеним батинама и плачући, па њихови родитељи (уз инструк-

цију или без ње), подносе захтев, да се њиховој деци дозволи похађање католичког веронаука. Чак се дешава, да за то молбе пишу у више наврата, што касније надређенима у Цркви служи као алиби. Због наведеног, пријем српске православне деце на католички веронаук, тумачи се као „спашавање“. Свим средствима се покушава истиснути Српска православна црква са тих простора. Члан председништва Хрватске народне странке професор Славко Мештровић, између осталог је својевремено истицао: „Не свиђа ми се спрега ХДЗ-Црква-Држава. Ја сам католик али што је превише превише, никад не знам ко у којој сврси наступа, што може штетити ХДЗ-и и цркви посебно“ (Мештровић, Вјесник: 1990). Да је део свештенства био укључен у политичке процесе о томе пише и познати социолог др Светозар Ливада, те истиче: „Католичка црква није спречила ни уништавање српских цркава, црквеног блага а поједини свештеници су правили спискове неподобних Срба и слично“ (Ливада, 2006). Илустрације ради, наводим један податак, објављен у Загребу 1992. године, где се између осталог наводи: „подручним уредима града Загреб поднето је 3500 захтјева за промјену имена“ (Слободна Далмација: 1992). Ово је најмериторнији показатељ о хрватској држави и друштву, каву су атмосферу створили према српском народу. Познато је, да је за време НДХ-е, покушано с оснивањем Хрватске православне цркве 1942. године. Такођер је, Антон Ирек преко ХТВ-е 27. септембра 1991. године позвао Србе „да се прикажу као Хрвати православне вере“. Почетком 2010. године обновљена је стара идеја, али са новом варијацијом стварања у Хрватској „Хрватске православне заједнице“. На овом послу су заједно, као и раније, хрватске власти и Католичка црква у Хрватској, формално не али стварно да. Резултат те координације је, да у Хрватској данас има само 3-5% православних Срба.

Зашто је челни човек католицизма у Хрватској констатовао 1934. године, да би уз одређене услове, Србија могла бити за двадесет година католичка? Ово би значило прелазак православних у католичке хришћане. Намеће се питање, зашто би Срби по Степинцу могли за две деценије постати католици? Да ли је то стварно тако, на ово питање требало би да одговоре социологија, психологија и друге научне дисциплине. Намеће се и друго питање, с обзиром да је из западних региона мање више нестало православно српско становништво које је некад било изузетно бројно, да ли по таквим програмима долази ред и на Србију?

Хоћемо ли се ми Срби, сада у новим условима, изборити за равноправнију позицију, сада кад смо пред „уласком“ у Европску унију? Улазак Хрватске у Европску унију није поправио положај српског народа. Поставља се питање имају ли српска држава или друштво капацитета да се супротставе и изборе за објективније вредновање прошлих догађања? Да се супротставимо невиђеном гусарењу и уништавању српског националног блага у Хрватској, да се озбиљно затражи од Хрватске, да реализује преузете обавезе не само формално него и стварно. Или ћемо немо испратити и припомоћи легализацију нестанка српског народа са западних територија Балканског полуострва?

Литература:

1. Bilandžić, Dušan (2006): Povijest izbliza, Memoarski zapisi 1945-2005. Zagreb.
2. Kostić, Lazo M. (1993): Sporne teritorije Srba i Hrvata, Srbi u Hrvatskoj, naseljavanje, broj i teritorijalni razmeštaj, Univerzitet u Beogradu, Geografski fakultet, Beograd, 1993.
3. Čoralić, Lovorka (1990): „Prilog proučavanju demografskog razvoja Dalmacije i Zadra tridesetih i četrdesetih godina XIX stoljeća“. Radovi, vol. 23, Filozofski fakultet, Zagreb, str. 86-112.
4. Ilić, Jovan (1993), Naseljavanje i brojno stanje Srba na teritoriji avnojske Hrvatske, Srbi u Hrvatskoj, naseljavanje, broj i teritorijalni razmeštaj, Univerzitet u Beogradu, Geografski fakultet, Beograd.
5. Obzor, broj 258 iz 1893, „Psunjski, Hrvati u svetlosti istorijske istine“, Reprint izdanja-mart 1944, Beograd, 2004.
6. Almanah „Danica“: Kalendar i godišnjak Hrvatskog književnog društva Svetog Jeronima (1943): Ustaška načela, Zagreb 1943.
7. Stepinac, Alojzije (1934): Dnevnik, I. Zagreb.
8. Stepinac, Alojzije (1940): Dnevnik, III. Zagreb.
9. Radeka, Milan (1975): Gornja Krajina-Karlovačko vladičanstvo, Zagreb.
10. Skoko, Savo (1991): Pokolj hercegovačkih Srba 1941. Beograd.
11. Duško Brkić, AH, Srpski narod ide zajedno sa hrvatskim za ostvarenje Republike, Vjesnik, 28. rujna 1945.
12. Bakarić, Vladimir (1983): Socijalistički samoupravni sistem i društvena reprodukcija, II, Informator, Zagreb.
13. Bakarić, Vladimir (1945): Referat tajnika JNOF Hrvatske, 14. travanj.
14. Mihajlović, Kosta (1991): Ekonomski položaj Srba u Jugoslaviji, Zbornik, srpsko pitanje, Beograd.
15. Šterc, Stjepan (1992): „Etničko podrijetlo Jugoslovena u Hrvatskoj“, Ekonomski pregleđ, Vol. 43, br. 2, str. 279-296.
16. Broz Tito, Josip (1941): „Izjava sa savjetovanja Komunističke partije Jugoslavije“, Proleter, Br. 3-5. mart-maj, str 1-2.
17. Komazec, Slobodan (2008): Velika statistička podvala i statistički genocid, Zatiranje Srba u Hrvatskoj, Beograd.
18. Đurić, Veljko (2005): Republika Srpska Krajina, deset godina poslije, Beograd.
19. Dakić, Mie (2002): Krajina kroz vijekove, Beograd.
20. Ustav Republike Hrvatske, Zagreb, 25. 4. 2001.
21. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, Zagreb, 19. 12. 2002.
22. „Vrilo: Godišnjak župe otočkog dekanata“ (2012): Župa Presvetog Trojstva, Otočac.
23. Tatalović, Siniša, „Mostovi opasnih tereta“, Nin, 5. 02. 2009.
24. Dželajlija, Stojan (2006): Petnaest godina izbjeglištva, Udruženje Srba iz Hrvatske, Beograd.
25. Arhiv Udruženja Srba iz Hrvatske, 72/1996.
26. Livada, Svetozar (2006): Etničko čišćenje, ozakonjeni zločin stoljeća, Zagreb.
27. Krestić, Vasije (2009): Dosije o genezi genocida nad Srbima u NDH, Novi Sad.
28. Gaćeša, Nikola L. (1984): Agrarna reforma i kolonizacija u Jugoslaviji 1945-1948. Novi Sad.
29. „Bilten Udruženja penzionera iz Hrvatske“, Beograd, Br. 6, 15. 09. 2009.
30. Slapšak, Urška (2005): Prava Srba iz Hrvatske nakon 1991. godine, Doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Ljubljana.

31. Mirić, Jovan (2006): „Olujno mirotvorstvo i etničko čišćenje“, Građanski rat u Hrvatskoj 1991-1995. Zbornik radova, Udruženje Srba iz Hrvatske, Beograd, str. 172-197.
32. Popović, A. (1986): L islam balkaniye, Berlin, 1986.
33. Jeftić, Mirosljub (1993): Od Islamske deklaracije do verskog rata u BiH, Beograd.
34. Statistički godišnjak SFRJ, Beograd, 1963.
35. Meštrović, Slavko, „Ne sviđa mi se sprega HDZ-Crkva-Država“, Vjesnik, Zagreb, 8. 12. 1990.
36. Slobodna Dalmacija, Split, 28. 9. 1992.
37. Feral Tribjun, Split, 27. 3. 2005.
38. Arhiv Hrvatske, Vjesnik, 1. listopada 1945.
39. Arhiv Jugoslavije, KI 1932/208. str. 107.
40. Dom, 7. jula 1914. godine
41. Novi list, 21. lipanj, 2000.

THE DISAPPEARANCE OF SERBIAN NATION FROM TERRITORY OF AVNOJ CROATIA

Summary: The author provides an of political relations between Serbs and Croats after breaking up Yugoslavia (ili SFRJ) and the war conflict in the period of 1991-1995. He gives a historical intersection (ili section) of Serbo-Croatian relations since 19th century, over the Yugoslav period from the 20th century (monarchist and socialist), to the pre-war and wartime events. Through extensive usage of available statistics from 19th and 20th century of demographic share of Serbian nation on the territory of AVNOJ Croatia, as well as views of major Croatian politicians and scientist considering „Serbian question”, the author observed a tendency of demographic reduction of Serbian nation on Croatian territory. All stated is argued explanation of its causes, as well as constant act in that direction, in order to and in accordance with the „historical constant”, while taking into account the modern, post-war legal and political and economic circumstances and difficulties, establish modern tendencies in Serbian- Croatian relations.

Key words: Serbian- Croatian relations, war, demography, Yugoslavia